

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การอนามัยโลก ได้ประมาณการว่ามีประชากรทั่วโลกดื่มสุรามากกว่า 2 พันล้านคน โดยในจำนวนนี้ 76.3 ล้านคน ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความผิดปกติที่เกี่ยวข้องกับการดื่มสุรา (Alcohol use disorders) โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแนวโน้มการดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ทุกชนิดเพิ่มสูงมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541-2544 จากลำดับที่ 50 มาอยู่ที่ 40 ของโลก (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2549) ผู้มีปัญหากจากการดื่มสุราส่วนหนึ่งได้เข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาในสถานบำบัดเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากสถิติของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาสุราในสถาบันสุขภาพจิต กรมการแพทย์ และศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดภูมิภาคทั้ง 5 แห่ง คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ขอนแก่น สงขลา และปัตตานี ในปี พ.ศ. 2548 พบว่ามีจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาสุราทั้งสิ้น 6,445 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2546 ซึ่งมีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาสุรา จำนวน 4,682 คน เพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 37.6 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2548 ในส่วนของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด เชียงใหม่ ซึ่งรับผิดชอบในเขต 17 จังหวัดภาคเหนือ มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาสุราตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ถึงปี พ.ศ. 2548 จำนวน 561 คน 1,645 คน และ 1,850 คน ตามลำดับ (ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด เชียงใหม่, 2548) และโรงพยาบาลสวนปรุง กรมสุขภาพจิต ก็มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาสุราแบบผู้ป่วยในเพิ่มขึ้นเช่นกัน คือในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวน 1,513 รายเพิ่มขึ้นเป็น 1,862 รายในปี พ.ศ. 2548

การเสพติดสุรามีผลกระทบต่อตัวผู้เสพเอง ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ กล่าวคือผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ติดสุรา เมื่อดื่มปริมาณมากขึ้นจะมีความเสี่ยงในการเกิดโรคเพิ่มมากขึ้นกว่า 60 โรค (Room, Babor & Rehm, 2005) จากการรายงานขององค์การอนามัยโลก ในปี พ.ศ. 2543 พบว่าการดื่มสุราในปริมาณมากและถี่ สัมพันธ์กับอัตราการป่วย โดยร้อยละ 20-30 ของผู้ดื่มสุรามีภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งหลอดอาหาร มะเร็งตับ ตับแข็ง ลมชัก อุบัติเหตุจากการขับขี่มอเตอร์ไซด์ อีกทั้งยังทำให้เป็นสาเหตุการตายร้อยละ 3.2 และสาเหตุของความพิการ ร้อยละ 4 (The World Health Report, 2004) นอกจากผลทางด้านร่างกายแล้วสุรายังทำให้เกิดอาการทางจิต เช่น จิตปฏิสเรศ จิตหมกมุ่น จิตสำนึกผิด จิตกังวลกระวนกระวายใจ จิตซึมเศร้า และความจำขาดช่วง

(ทรงเกียรติ ปิยะกะ และคณะ, 2545) นอกจากนั้นโดยลักษณะของผู้ติดสุราจะหมกมุ่นกับการดื่มสุรา เพื่อให้มีเงินมา จึงทำให้ความรับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆบกพร่องไป ทั้งในเรื่องการทำงาน และในด้านครอบครัว จึงส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม

การดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาผู้ติดสุราที่ผ่านมา พบว่าผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาสุราไปแล้วกลับไปดื่มสุราซ้ำในระยะเวลา 6 เดือนหลังการบำบัดสูงถึง ร้อยละ 78 และมีเพียง ร้อยละ 22 เท่านั้นที่ผ่านการบำบัดรักษาแล้วสามารถหยุดดื่มสุราได้ในระยะเวลา 1 ปี (ศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติด เชียงใหม่, 2548) อาจเป็นไปได้ว่าในขั้นตอนหลังการบำบัดรักษา ผู้ติดสุราไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลรอบข้างมากเพียงพอก็ได้ เนื่องจากการสนับสนุนทางสังคมจะทำให้บุคคลมีสุขภาพดีขึ้นทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ช่วยส่งเสริมในการต่อสู้กับปัญหา ทำให้เงื่อนไขของปัญหาลดลง สามารถลดความเครียดอันจะนำไปสู่ภาวะวิกฤต (Cohen & Wills, 1985) นอกจากนี้ยังพบว่า การสนับสนุนทางสังคมช่วยเพิ่มทักษะการเผชิญปัญหา เพิ่มความภาคภูมิใจ เพิ่มความควบคุมตนเอง และเพิ่มความมั่นใจในตนเอง ช่วยลดความซึมเศร้า ตลอดจนรับรู้และเข้าใจความเครียดที่เกิดขึ้น (Waliser et al., 2000)

การศึกษาการสนับสนุนทางสังคม เพื่อเสริมการหยุดดื่มในผู้ติดสุราในประเทศไทยยังมีน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า การสนับสนุนทางสังคมต่อผู้ติดสุราหลังจากการบำบัดรักษาจากบุคคลใกล้ชิด และชุมชนเป็นอย่างไร เกิดในลักษณะใดบ้าง และการสนับสนุนทางสังคมด้านใดที่จะส่งผลถึงระยะเวลาการหยุดดื่มสุรา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดสุราให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้ป่วยสุราที่ผ่านการบำบัดรักษาสามารถดำรงชีวิตอยู่กับครอบครัว และชุมชนได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถยืดระยะเวลาการหยุดดื่มสุราออกไป หรือสามารถเลิกดื่มสุราได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ลักษณะการสนับสนุนทางสังคม เพื่อเสริมการหยุดดื่มสุรา จากสมาชิกในครอบครัว เพื่อนใกล้ชิด เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน และกลุ่มบุคคล องค์กรที่เกี่ยวข้องในชุมชน ต่อผู้ติดสุรา
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม กับระยะเวลาการหยุดดื่มสุราของผู้ติดสุรา

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มผู้ติดสุรา ซึ่งเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ ณ ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด เชียงใหม่ และโรงพยาบาลสวนปรุง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2550

คำจำกัดความในการศึกษา

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่ผู้ติดสุราได้รับความช่วยเหลือ และการสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิด และชุมชน เพื่อส่งเสริมการหยุดดื่มสุราหลังการบำบัดรักษา โดยการสนับสนุนดังกล่าวแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์
2. การสนับสนุนด้านอาชีพ
3. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร
4. การสนับสนุนด้านมาตรการชุมชน

การสนับสนุนด้านอารมณ์ หมายถึง การรับรู้ของผู้ติดสุราว่าตนเองได้รับการแสดงความยินดี ได้รับกำลังใจ การพูดคุยปลอบโยน ได้รับการห่วงใย ได้รับความไว้วางใจ ไม่แสดงความรังเกียจ หรือสบประมาท ไม่ได้รับการชักชวน หรือคยั่นคยอให้ดื่มสุรา จากบุคคลใกล้ชิด และชุมชน

การสนับสนุนด้านอาชีพ หมายถึง การที่ผู้ติดสุราได้รับโอกาสในการทำงาน รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือด้านวัสดุ สิ่งของ และเงิน จากบุคคลใกล้ชิด และชุมชน

การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การที่ผู้ติดสุราได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพิษภัย และผลกระทบจากการดื่มสุรา ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งบำบัดรักษา และการได้รับข้อมูลจากทีมแพทย์ พยาบาล ซึ่งวัดได้จากจำนวนครั้งที่มาตรวจตามแพทย์นัด

การสนับสนุนด้านมาตรการชุมชน หมายถึง การที่ผู้ติดสุรารับรู้ถึงการดำเนินงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการลด ละ เลิกสุรา ผู้ติดสุรามีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงสถานการณ์แวดล้อมในชุมชนที่ทำให้ผู้ติดสุราเข้าถึงสุราได้ยากขึ้นได้แก่ การไม่มีแหล่งผลิต ไม่มีแหล่งจำหน่าย การซื้อหาสุราไม่สะดวก ไม่มีการซื้อสุราเงินเชื่อ ไม่ให้โอกาสผู้ติดสุราดื่มสุราในงานประเพณี หรือกิจกรรมในหมู่บ้านที่มีการดื่มสุรา

บุคคลใกล้ชิด หมายถึง (1) สมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ พ่อ แม่ พี่ น้อง หรือญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน (2) เพื่อนใกล้ชิด เพื่อนสนิท (3) เพื่อนร่วมงาน ได้แก่เพื่อนที่ทำงานร่วมกัน ที่ทำงานเดียวกัน รวมถึงหัวหน้างาน หรือผู้บังคับบัญชา (4) เพื่อนบ้าน ได้แก่เพื่อนบ้านใกล้เคียง รวมทั้งคนในชุมชนเดียวกัน (5) องค์กรในชุมชน ได้แก่กลุ่มบุคคล สถาบัน หรือองค์กรในชุมชน ที่ผู้ติดสุราอาศัยอยู่

ระยะเวลาการหยุดดื่มสุรา หมายถึง ระยะเวลาที่นับจากวันจำหน่ายออกจากการบำบัดรักษาครั้งสุดท้าย จนถึงกลับมาดื่มสุราแก้วแรกอีกครั้งก่อนเข้ารับการบำบัดรักษาในครั้งนี้ โดยต้องเป็นผู้ที่สามารถหยุดดื่มสุราได้อย่างน้อย 1 สัปดาห์ ระยะเวลาที่หยุดดื่มสุราคิดเป็นสัปดาห์

ผู้ติดสุรา หมายถึง ผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าติดสุรา (Alcohol Dependence) จากศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด เชียงใหม่ และโรงพยาบาลสวนปรุง ซึ่งวินิจฉัยการติดสุราด้วยเกณฑ์ DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder Fourth Edition)

สุรา หมายถึง เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ทุกชนิด ได้แก่ เหล้าแดง เหล้าขาว เหล้าเสรีหรือเหล้าต้ม (สุรากลั่นชุมชน) เบียร์ และไวน์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved